

ВТРАЧЕНА СПАДЩИНА АРХІТЕКТУРИ АВАНГАРДУ: БУДИНОК ЧЕРВОНОЇ АРМІЇ ТА ФЛОТУ В м. ХАРКІВ

Після Жовтневої революції перед архітекторами виникли абсолютно нові соціальні та ідеологічні завдання, вирішення яких не мало аналогів в історії архітектури. Пошук методів повного втілення в архітектурних проектах нових настанов супроводжувалося боротьбою думок, поглядів та тенденцій.

В 1926 році керівництвом молодого радянської держави було поставлено завдання будівництва нових капітальних будівель для робочих клубів. До цього часу в країні вже налічувалося майже три з половиною тисячі таких клубів та червоних куточків, які розміщувалися в колишніх занедбаних особняках, перебудованих церквах та інших пристосованих приміщеннях. Але вони вже не відповідали новим вимогам.

Орієнтація на масовість та поява реального замовника – профспілок, які виділяли спеціальні кошти на клубне будівництво, стала початком проектування та будівництва пролетарського клубу як осередка формування нової людини. Ці «фабрики культури» повинні були відповідати всім вимогам не тільки для організації масово-політичної роботи та масових заходів, а і надавати простір для творчого розвитку широких мас.

В кінці 1920-х років в Харкові починається будівництво спеціальних, призначених для клубної роботи будівель. У той час найбільш поширеним типом клубної будівлі був «двочастинний клуб» – будівля, з двома різними видами діяльності: видовищною частиною, де проходили масові та розважальні заходи, і клубною частиною, де працювали гуртки за інтересами. Ці дві частини могли мати різне архітектурне вирішення, але видовищна частина будівлі завжди залишалася домінантою. Саме за такими принципами був створений проект Будинку Червоної армії та флоту в м. Харків, архітектор О. М. Касьянов, який було реалізовано у 1932 р. (рис. 1).

Проект Будинку Червоної армії та флоту було розроблено на основі використання існуючої триповерхової будівлі колишніх присутніх місць. Клубна частина розташовувалася в надбудованій до чотирьох поверхів частині, а видовищна частина – в розширеній і добудованій п'ятиповерховій частині.

Будівля розташовувалася на невеликий, затісненій ділянці, тому внутрішні дворики старої будівлі було перебудовано у спортивний та театральний зали. Частина будівлі, в якій було розташовано театральну залу на 1000 місць, зазнала значних змін: була споруджена нова сцена з

колосниками, фойє та вестибюль, внаслідок чого симетрична композиція старої будівлі присутніх місць перетворилася на асиметричну.

Крім театрального та спортивного залу, в будівлі розташовувалися лекційні зали, велика бібліотека, ресторан, кінотеатр, кімнати для роботи гуртків, кімнати відпочинку. На даху п'ятиповерхової театральної частини було влаштовано літній ресторан. Також планувалося переробити господарський двір у зимовий сад.

Рисунок 1 – Будинок Червоної армії та флоту. Харків, 1932 р.: 1. Загальний вигляд.

2. Фрагмент з боку головного входу. 3. Кімната для відпочинку. Проект.

4. Спортивна зала. Проект. 5. Фойє

Архітектурно-художнє рішення Будинку Червоної армії та флоту було побудовано на протиставленні крупномасштабного об'єму театральної частини, який на головному фасаді мав велике вітражне скління на фоні площини стіни, та подрібненого віконними отворами об'єму клубної частини. Головний вхід до будівлі було підкреслено великим горизонтальним навісом, який візуально підтримував горизонталь карнизу клубної частини. Ці прийоми, що були притаманні новій архітектурі конструктивізму, знайшли своє відображення і в інтер'єрах Будинку Червоної армії та флоту. Протиставлення вертикалі та горизонталі, глухих поверхонь та скління, підкреслення не тільки конструктивної основи внутрішнього простору (опірні стовпи, конструкція стелі), а і його елементів (меблів, світильників) – свідчило про те, що принципи нової архітектури були вже освоєні автором цієї будівлі.

Нажаль, Будинок Червоної армії та флоту було зруйновано під час другої світової війни і сьогодні його історія та архітектурні особливості потребують дослідження.